

Marionetes al detall

Antoni Serés i Aguilar

En el darrer número de la revista *Gegants* pretenia donar-vos quatre pinzellades sobre titelles en general, avui però farem parada i fonda i ens atansarem més a prop al que és considerat –sense voler desmerèixer cap altre gènere- rei dels titelles; la marioneta.

Si agafem de nou el diccionari i busquem aquest cop el mot *marioneta* trobarem la següent definició: *Titella articulada i accionada des de dalt per una creu d'on pengen uns fils per a dirigir cada moviment dels diversos membres, titella de fils.*

Posats a parlar de fils i embullant-los cercant l'origen de les marionetes, molt abans de la seva incorporació en el cristianisme representant sants i verges anomenades *petites maries* –d'aquí com ja apuntava la possible arrel de la paraula marioneta-, sembla ser que la informació més llunyana que tenim prové d'una descoberta realitzada en una tomba egípcia. Concretament entre els diversos objectes funeraris d'una ballarina, un arqueòleg francès va trobar un barquet de fusta amb diferents figures que tripulaven la nau. Una d'aquestes peces, que era articulada i es movia amb fils, mitològicament representava la deessa Isis que conjuntament amb les altres divinitats suraven per les aigües del Nil.

D'Egipte fins arribar als nostres dies ha plogut molt i de mica en mica les cultures de la humanitat han anat propagant les marionetes posant-hi cada una d'elles cullerada i evolucionant de formes diferents. A trets generals, els titelles de fils han tingut la intenció d'imitar al mil·límetre els moviments humans, fins i tot superant-los gràcies a la imaginació que permet que les figures es moguin, ballin o volin com ens agradaria fer als mortals. El maneig però de les marionetes és complicat i cal esmerçar-hi hores per adquirir un cert domini i més, segons les articulacions que pretenem bellugar. La quantitat necessària de fils per accionar una marioneta és il·limitada, tant poden ser un, com tres, com vuit, com els que es vulguin. Com és obvi però, a major quantitat de fils més complex resulta el funcionament de la figura, tot i que si el manipulador és expert el realisme assolit pot ratllar la perfecció.

Els materials que s'utilitzen per a construir una marioneta també són il·limitats: fustes, canyes, llanes, fils, robes, papers, cartrons, pastes, coles, pintures, llaunes, ferros... tot s'hi val o s'hi val a tot, ben mirat, dependrà de les manetes del constructor, del seu enginy creatiu,

dels recursos disponibles o de l'ús que es pretengui obtenir de la peça.

Des de sempre les escenificacions de marionetes han tingut una càrrega pedagògica i divulgativa important. Arreu del món existeixen centres d'estudi i creació de titelles, així com museus que són testimoni de la força i influència que han exercit en l'ésser humà. En són un exemple el museu etnogràfic *Pitre* de Palerm o el *Musée de la vie Wallone* de Lieja o hi ha una vintena de petits teatrins amb les seves respectives figures i decorats, escenificant quadres religiosos del Nadal –*La Naissance*-. El repertori d'inspiració religiosa però no acaba aquí, ja que també hi ha altres figures i teatrins pertanyents a escenes de la passió –*La Passion*- inspirats a partir dels relats bíblics que cíclicament s'anaven representant.

A part de les manifestacions de caire religiós, el teatre de titelles popularment ha difós muntanyes de contes i llegendes com cançons de gesta medievals, romanços de cavallers o infinitat d'històries amb noms i cognoms. A minúscul tall de prova: *Ali-Babà*, *Barba Blau*, *Els tres Mosqueters*, *El conte de les mil i una nits...*

L'any 1880 en el *Giornale dei Bambini* es va publicar un conte infantil del periodista italià Carlo Lorenzini, que sota el pseudònim de Carlo Collodi, narra *Le avventure di Pinocchio* on el titella de fils s'escapava de casa del seu vell constructor i vivia tota mena de trifulgues fins que es convertia en un noi de debò. Aquest clàssic infantil curiosament ens ha arribat als nostres dies més que pel text del seu autor o les escenificacions populars, per la força de la pel·lícula de dibuixos animats que l'any 1940 inspirà Walt Disney i introduí Pinotxo en una altra dimensió.

Sortint també del seu àmbit natural d'expressió, la companyia Foc Follet i l'espiadimonis amb *Les aventures del senyor cordills*, emeses per TV3 a finals dels anys vuitanta, indirectament promocionà i donà ales als grups de marionetes del principat. Actualment els espectacles de titelles de fils produïts a Catalunya gaudeixen d'un alt nivell qualitatiu com ho testimonien les creacions d'en Jordi Bertran i el seu treball *Antologia* on es nodreix de les tècniques de diverses escoles europees, Els Rocamora amb *Fenòmens*, Per Poc amb *Piccolo, forte, pianissimo*, o Marduix amb el seu clàssic *El Mariner de Sant Pau* sobre la llegenda recollida per Jacint Verdaguer.

Per sort les marionetes també comparteixen escenari amb altres estils teatrals com és el cas dels espectacles pluridisciplinars de grups com Binixiflat, els Aquilinos o els mateixos Comediants. I bé, fins aquí hem arribat! En la propera col·laboració clouré aquesta trilogia amb

un article que us parlarà de ninots catalans que per cert, aquí en els nostres terres els que tenim són força atlètics i amb les seves accions fan obrir la boca i accelerar els batecs del cor a més d'un.

Titelles a l'engròs, Marionetes al detall i per a postres; Ninots fora del cabàs.

Antoni Serés i Aguilar
Article aparegut originàriament
a la revista *Gegants* núm. 30 (estiu de 1995)